

Dårlig vær?

Forfatter

Lisbeth Hektoen, Helsetjenesten for sau

Sammendrag

Regn og kaldt vær sies å kunne ha en negativ innvirkning på sauens fruktbarhet, men mye viktigere enn været er selvfølgelig væren. Her følger litt om tilstander hos væren som kan føre til dårlige paringsresultater.

Publisert

2009

Referanse

Sau og Geit nr.5/2009

Utskriftsdato

08.06.2023 www.fag.nsg.no

Dårlig vær?

Regn og kaldt vær sies å kunne ha en negativ innvirkning på sauens fruktbarhet, men mye viktigere enn været er selvfølgelig væren. Her følger litt om tilstander hos væren som kan føre til dårlige paringsresultater.

Fruktbarheten hos norsk sau, både søyer og værer, er generelt høy. Omløp som besetningsproblem er ikke veldig vanlig, men det forekommer. Omløp kan skyldes forhold hos søyene, som over- eller underføring, mangelsjukdommer, skader eller infeksjoner i kjønnsorganene, hormonelle forstyrrelser eller forgiftninger. Hos væren er dårlig sædkvalitet det største problemet, og i områder med flått er feber i forbindelse med sjudogg en viktig årsak til dette. Andre sykdommer og misdannelser i kjønnsorganene (penis, testikler og bitestikler) kan også føre til nedsatt eller opphørt fruktbarhet.

Forsinket kjønnsmodning

Værlam er som regel kjønnsmodne når de er cirka seks måneder gamle, men det forekommer at de er forsinket i utviklingen slik at produksjon av sædceller ikke er kommet ordentlig i gang når paringssesongen starter. Dette fører til reduserte eller svært dårlige resultater etter paring. Slike dyr vil ha bløtere testikler enn normalt, slik at tilstanden kan oppdages ved rutinemessig undersøkelse av testiklene før sesongen begynner. Forsinket kjønnsmodning er arvelig og rammede værlam bør slaktes.

Misdannelser

Misdannelser er relativt sjeldent hos en vær. Det forekommer av og til at en vær bare har én eller ingen testikler i pungen. Testiklene ligger da i bukhula og der er forholdene for sædproduksjon dårlige. Tilstanden kalles for *kryptorkisme*, «gjemt testikkel», og er arvelig. Slike dyr kan ikke kåres og bør slaktes.

Det forekommer også at forbindelseskanalen mellom testikkelen og bitestikken er tett. Dette fører til opphopning av sædceller i testikkelen, noe som kan oppdages ved at det dannes harde hevelser og knuteformede forandringer i overgangen fra den øvre delen av testikkelen til bitestikken. Selve testikkelen vil etter hvert bli mindre og bløtere. Det finnes ingen behandling og slike dyr bør slaktes.

Forhøyet kroppstemperatur

Temperaturen i pungen er tre til fire grader lavere enn i resten av kroppen. Dette gir optimale forhold for dannelse av sædceller. Økning av kroppstemperaturen (feber) fører også til temperaturøkning i pungen, og alle sykdommer som er forbundet med feber har negativ innvirkning på sædproduksjonen. Jo lenger temperaturøkningen varer, og jo høyere økningen er, jo større er den negative effekten.

Forandringer i sædkvaliteten inntrer først ca. 14 dager etter at væren har hatt høy feber. Det er fordi det kun er sædceller som er under utvikling i testiklene som påvirkes, og ikke de ferdig utviklede sædcellene som er lagret i bitestikkelen. Den negative effekten av feber på sædkvaliteten varer i fire til seks uker. En vær kan derfor ikke brukes i avlen fra ca. to til åtte uker etter feberperioden.

Betennelse i forhuden

Det er vanligvis ulike bakterier og virus som er årsak til slike betennelser. Symptomene kan variere, men utflod er det mest typiske. Bruker man en slik vær til paring, kan smittestoffene lett overføres til søyene. Graden av betennelse kan variere og en behandling kan forsøkes, men for å forhindre overføring av smitte er det mest fornuftige som regel å slakte væren.

Betennelser i testiklene og bitestikkelen

Bakterieinfeksjoner er den mest vanlige årsaken til betennelser i testikler og bitestikler. I den akutte fasen er testikkelen/bitestikken først og fremst

(Foto: Grethe Ringdal)

øm og hoven. Noen dyr kan få feber og redusert matlyst. I kroniske stadier er ikke testiklene lenger ømme, men kjennes ofte knudrete ut og det kan være vanskelig å bevege testiklene fritt i pungen på grunn av sammenvoksninger mellom hud og testikkel. I noen tilfeller kan det forekomme byller. Kroniske forandringer kan ikke helbredes, men i den akutte fasen kan behandling eventuelt forsøkes. Ved en akutt betennelse vil imidlertid kvaliteten på sædcellene reduseres kraftig, og en kan ikke forvente normale sædceller før det har gått minst 4 til 6 uker. Alle betennelser, både akutte og kroniske, vil føre til redusert testikkelfunksjon i større eller mindre grad, og dermed redusert sæd kvalitet. Det anbefales derfor å utelukke alle værer fra avl etter at de har vært rammet av betennelse i testikler eller bitestikler.

Urinstein

Urinstein kan gi både nedsatt parings-evne og alvorlig sjukdom og død hos værer og værlam. Typiske sjukdoms-tegn er nedsatt eller opphørt matlyst, trengninger uten at det kommer urin, spent buk, tramping, sparking mot

Før paringssesongen bør testikler og bitestikler til alle værer som skal brukes i paring undersøkes. Testiklene skal være av normal størrelse og omtrent jevnstore, gli lett i pungen og være uten faste knuter. En normal testikkel er fast og halen til bitestikkelen (nederst) er tydelig og fast. (Foto: Synnøve Vatn)

magen, stønning eller skjæring av tenner. Eventuelt kan det piple urin fra penis. I tilfeller som har vart en stund vil urinblæra kunne revne, det kan lukte urin av pusten, og det kan oppstå hevelser under buken. Urinsein er svært smertefullt, og døden vil vanligvis inntreffe etter fem til åtte dager.

Det vanligste stedet urinsteinen kiler seg fast er foran eller i den lille trådlignende forlengelsen av penis (nåla), da kan det være mulig med behandling, men ofte er avliving den beste utveien.

Av Lisbeth Hektoen, Helsetjenesten for sau

Kjøp innredning fra sauebonde og få et produkt som fungerer i praktisk arbeid!

Strekkmetall

Løst eller på selvbærende rammer!
Ny type 4 mm platetykkelse = 11,2 kg/m².

Komposittgulv

- 38 x 38 mm
- 17 mm spalteavstand
- ca. 16 kg/m²

Komposittgulv i flammehemmende polyester med antisklibelegg. Kompositten er selvbærende opp til 240 cm.

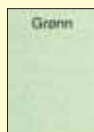
En prisgunstig norsk tak- og veggplate til bruk i husdyrrrom.

Veggplate i helstøpt plast. Ingen gnaging.

Terracotta

Grønn

Hvit

Ferdigbehandlede plater, for utsatte miljøer. Forhandler over hele landet.

STEINAR SØRBØEN
LANDBRUKS-PRODUKTER

3570 Ål i Hallingdal

Tlf. 320 85 514

Mob. 412 38 340/975 62 268

Fax. 320 83 003

E-post: ingebjor.sorboeni@sdsl.no